

Motokiyo, Seami 1963 "Kagekiyo (Bir Japon No Oyunu)" *Türk Dili Dergisi*, Cilt: XII, 140, 448-452.

Japon tiyatrosu iki koldan yürümüştür:

1. Nô oyunları, 2. Kabuki oyunları.

«Nô» oyunları, dinsel danslardan doğmuştur. XIV. yüzyılın ikinci yarısında başladığı söylenmektedir. İlk tapınak avlularında oynanırken, sonradan saraylarda ve özel Nô tiyatrolarında da oynanmağa başlanmıştır. Bunlar, genellikle, seçkin ve aydın kişiler içindir. Konuları çoklukla din ve tarih olaylarından alınmıştır. İlk Nô oyunları, bir din adamı olan Kanomi ile oğlu Seami tarafından yazılmış ve oynanmıştır. Seami'nin yazdığı oyunlar, Nô'nun en güzel örnekleri sayılmaktadır. Eldeki Nô oyunlarının sayısı 250 kadardır. Nô oyunları, şarkılı, danslı, birer perdelik lirik oyunlardır. Üç yanı açık sahnelerde oynanır. Sahnenin bir yanında 6-10 kişilik koro bulunur; oyuncular öbür yandan girip çıkarlar. Calgıcılar, sahnenin arka plânında yer alırlar. Oyun kişileri kalabalık değildir. Baş rolü oynıyana *Site*, ikinci rolü oynıyana *Vaki* denir.

Seçkin ve aydın kişiler için olan «Nô» tiyatrosuna karşılık, «Kabuki» tiyatrosu halk tiyatrosudur. XVII. yüzyılda, O-Kumi adlı bir dansöz tarafından icat edilmiştir. Oyun konuları çoklukla tarihten ya da günlük olaylardan alınmıştır. Eldeki Kabuki oyunlarının sayısı 350 kadardır.

Aşağıda, Seami'nin yazdığı Nô oyunlarından birini okuyacaksınız.

K A G E K İ Y O

(Bir Japon Nô Oyunu)

SEAMİ MOTOKİYO

Kişiler :

Şite: Yaşlı ve kör Kagekiyo
Tsure: Hitomaru, Kagekiyo'nun kızı
Tomu: Hitomaru'nun hizmetçisi
Vaki: Köylü
Koro

Konusu:

İ. S. XII. yüzyılda Taira sülâlesi (oyunda: Heike'ler) ile Minamoto (oyunda: Genji'ler) arasındaki savaşı konu olarak ele alan yazar, bu savaşın özellikle Yaşima'da geçen kısmını anlatmaktadır. Bahtsız Taira'ların yenilgisinden sonra, Kagekiyo düşmanları tarafından tutsak edilip Miyasaki'ye sürülmüştür.

Söylentiye göre, Kagekiyo sefaletten kör olmuş, açlıktan ölmüştür. KAGEKİYO oyununda, evlâtlık olarak başkalarının yanında büyüyen Kagekiyo'nun kızı Hitomaru, hizmetçisi ile birlikte, babasını aramaya çıkar. Hitomaru, Miyasaki'de bir kulübede yaşayan zavallı bir köre raslar, ama Kagekiyo kızını kötü bir duruma düşürmemek için, babası olduğunu söylemez ona. Köyden birisi kızı Kagekiyo'nun kim olduğunu söyler.

Oyun Miyazaki'deki Hyuga'da geçer.

HİTOMARU ve HİZMETÇİ: (Şiirli) Ne çıkacak bundan? Seher yelinin acımasına salınmış çiğ taneleri mi?

HİTOMARU: Bir kızım, Hitomaru derler bana, Kamegaya'da ırmak vâdisinde yaşıyorum. Heike'ler uğruna döğüşen Kagekiyo babamdır benim. Genji'ler kin bağladılar ona, Tutup, Miyazaki'ye sürdüler.

Orada kalacak ölene dek. Babamı aramaya gidiyorum. Kimbilir yollarda başıma neler gelecek?

HİTOMARU VE HİZMETÇİ: (Dar yoldan sahneye giderek nasıl yolculuk ettiklerini anlatırlar)
Çayırları başımıza yastık edip, yattık,
Kollarımız çiğlerle ıslandı.

(Türkü söylerler)

- Bıraktık yurdumuzu
Kimden sorarız yolumuzu?
Bir kayık kiraladık körfezde,
Binip Mikawa'ya geldik.
Görecek miyiz bulutlar üstün-
deki kenti?
- HİZMETÇİ:** Çabukcana yol aldık, Miyazaki'ye geldik. Babanı sorarsın burada.
- KAGEKİYO:** (*Sahnenin öteki köşesinde*) Çi-
tin kapısı ardına oturmuşum...
Son günlerimi yaşıyorum. Do-
nuk gözlerim güneşi görmüyor
artık. Böylece yıllar geçti...
Bir kez olsun farkına varmadım
bunun. Çökmüş oturmuşum
karanlık çukuruma. Yaşyım,
bir deri bir kemik kalmışım.
Sırtımda yaz kış hep aynı hırka.
- KORO:** Taa baştan dünyadan elimi
eteğimi çekip, bir zahid hır-
kasına bürünseydim. Şu zayıf
bedenim kederlendiriyor beni.
Acıma ortak olacak hiç kimsem
yok.
- HİTOMARU:** Acaba öte yandaki şu tahta
bölmede yaşıyan da olur mu
ki? - ama dur, bir ses işittim.
Belki bir dilenci. Gel, bakalım
bir.
- KAGEKİYO:** Gözlerim görmüyor, ama son-
bahar yeli yine de dokunuyor
bana.
- HİTOMARU:** Eski günlerin rüzgârını hatırla-
tıyor bize. Sarsıyor, tedirgin
ediyor dünyayı. Rüzgâr esiyor;
dünyada kalbimin dinleneceği
bir yer bulamıyorum.
- KAGEKİYO:** Ne acı, ne de tutku dünyasında
Ne karanlık, ne de renk dün-
yasında.
Dinlenecek bir yer yoktur.
Bu rüzgâr evreni önüne kat-
mıştır, katmıştır da
Ondan yoktur.
Yolumu kimden sorsam?
- HİTOMARU:** Kulübedeki yaşlı adama sora-
yım mı?
- KAGEKİYO:** Kimsiniz?
- HİTOMARU:** Sürgün nerede yaşıyor, bize
söyler misiniz?
- KAGEKİYO:** Hangi sürgün?
- HİTOMARU:** Kagekiyo'yu arıyorum. Heike
sülâlesi uğruna vuruşan Kage-
kiyo'yu...
- KAGEKİYO:** Onu mu arıyorsunuz gerçekten?
Evet, duymuştum adımı. Ama ben
bir körüm, hiç görmedim onu.
İşittiğime göre, hâli perişanmış.
Acıyorum ona. Şu ikinci evden
sorsanız daha iyi edersiniz.
- HİZMETÇİ:** (*Hitomaru'ya*) Galiba babanı
burada bulamayacağız. Gidelim
de ona buna soralım.
(*Yollarına devam ederler*)
- KAGEKİYO:** Tuhaf. Bu kız benim öz kızım-
mış gibi geldi bana. Bir zaman-
lar Atsuta'da iken saygılı bir
yosma sevmiştim. Bu yosma-
dan bir kızım olmuştu. Kızı
köyün en yaşlısının yanına
vermiştik. Konuştu benimle,
yanımdan geçip gitti. Kim ol-
duğumu nereden bilsin?
- KORO:** Sesini işittim
Ama yine de üzgünüm,
Kendisini göremediğim için.
Bıraktım, geçip gitti,
Baba yüreğim komadı adımı
söylemeye.
- HİZMETÇİ:** (*Sahnenin öteki tarafından*)
Heey. Köyden kimse yok mu?
- KÖYLÜ:** Ne istiyorsunuz?
- HİZMETÇİ:** Sürgünün nerede yaşadığını bi-
liyor musunuz?
- KÖYLÜ:** Hangi sürgünü arıyorsunuz?
- HİZMETÇİ:** Kagekiyo'yu... Heike'ler uğruna
çarptısan...
- KÖYLÜ:** Köye gelirken, yolunuzun üst-
tünde, kör bir adamın yanın-
dan geçmediniz mi? Irmağın
kıyısında?
- HİZMETÇİ:** Saz bir kulübede kör bir dilen-
ciye rasladık.
- KÖYLÜ:** Tamam!. İşte o adam Kage-
kiyo idi. Küçük hanıma da ne
oluyor öyle? Titriyor...

HİZMETÇİ: Kagekiyo'nun kızıdır o. Babasını dünya gözü ile bir kez daha görmek için, taa buralara geldi. Bizimle Kagekiyo'nun yanına gelir misin?

KÖYLÜ: Demeyin! Kagekiyo'nun kızı ha! Kendinize gelin küçük hanım. Size bir cilt sözüm var, dinleyin: Kagekiyo iki gözünü de kaybetti. O zaman saçlarını kestirip, «Hyuga'lı Kör» dedirtti kendine. Gelen geçenden ufak tefek şeyler istiyor. Biz köylüler de, acıdan ölmesin diye, öteberi veriyoruz. Size adını söylemeye utanmış olacak. Sizinle birlikte geleyim de, «Kagekiyo» diye sesleneyim. «Ben bağırcınca mutlak kulübesinden çıkacaktır. Siz de o zaman görürsünüz onu. Konuşursunuz. Şu yoldan gidelim. *(Sahnenin üstüne çıkarlar; köylü bağırır)* Kagekiyo! Hey! Kagekiyo!

KAGEKİYO: Bir gürültü var. Yurdumdan birisi gelip, beni aradı. Ama ben, yoluna gönderdim onu. Durumumu bilmesini istemedim. Gözyaşlarım yanağımnda evlek açtılar, Kollarımı ıslattılar yağmur gibi. Düşlerimde yitlikler, olaylar, binlerce, Uyanıveriyorum, kulübemdeyim, Yalnızım, çaresizim, ölmek üzereyim. Ko bağırsınlar «Kagekiyo» diye, Ben artık o değilim.

KORO: Bir zamanlar «Kagekiyo» dedin mi yediden yetmişe dek herkes tanırdı. Çağırmanın bu ünlü adı. *(Kagekiyo'nun aklından geçenleri bıraktığı yerden sürdürür ...)* Kızgımın ben...

KAGEKİYO: ... burada yaşamaktan.

KORO: *(Kagekiyo'nun aklından geçenleri sürdürür)* Galiplere kin duya duya burada yaşamak zorun-

dayım. Körüm. Burası ne işime yarar benim; ama yeniden Kagekiyo olmam uzun sürmez. Kötü kötü söylenmem bundandır. Bağışlayın beni.

(Koro Kagekiyo'nun aklından geçenleri söylerken, Kagekiyo söylenenleri pandominle canlandırır: silkinir, oyluk kemiğine vurur, kızgınlıkla bağırır)

KAGEKİYO: Kördür gözlerim...

KORO: Kördür gözlerim. Ama yine de başkalarının düşüncelerini okurum. Daha ağızlarından bir şey çıkmadan, hepsini işitirim. Bakın, işte: dağ yamaçlarındaki çamlardan rüzgâr esiyor aşağıya doğru. Ve kar geliyor ardından! Akşam. Kış. Düşlerimde hep o şanlı günlerim... Düşten uyanmak acı mı, acı. Akşamleyin suların yükselişiyse, dalgaların tutuştuklarını duyuyorum yeniden. Tıpkı Heike'ler zamanında olduğu gibi. Nasıl olduğunu gözlerinizin önüne sereyim mi?

KAGEKİYO: *(Köylü'ye)* Yenilmiş adamın biriyim ben. Sana kaba davranmam bundandır. Bağışla.

KÖYLÜ: Bu her zamanki hâlidir senin. Zararı yok. Demin seni burada arayıp, soran oldu mu hiç?

KAGEKİYO: Senden başka hiç kimse!

KÖYLÜ: Ne demek senden başka hiç kimse? İnanmam buna. Kızın buradaydı. Niçin kıza gerçeği söylemedin? Öyle üzgün ki... Seni bulacağını nasıl da yürekten umuyordu! Onu yeniden getirdim buraya. Haydi gel, konuş babanla.

HİTOMARU: Seni görmek için baba, oradan oraya dolaştım durdum-yağmur altında, yelde. Üstüme çiğler yağdı. Sense beni anlamıyorsun, kalb göziyle bakmıyorsun bana. Demek bütün bunların hepsi boşunaydı. Baba çocuğunu sevmese, sevgi kaynağı kurumuş demektir. Ama...

Y E R S U

II

*Varırlar artık daha ölgün bir düne
Geçilen çağ diye geri gelmezliği aşkın
Her günün erken saatlerinde*

*Seslerini alırlar usulca gerilerden
Önlerine eğilen üç karanfil sabahı
En uzak yarınlara geçtikleri bir ülke*

*Açılır gök yönleri hiç kimsenin eliyle
Parkların dalgınlığı soğuk bir güz yöresi
Kendisini tüketir isli camlarda gene*

*Akşamla kalan son'u alıp getirir erken
Yollardaki yolcular sokak çalgıcıları
Belki bir sesle dönerler sessizliğe*

*Onlar evlerde kalmazlar ya da
Çekip giderler öyle yarı yorgun
Aranan yüzlerinde en eskimiş bir gece*

Halil UYSAL

KAGEKİYO: Sevgimi gizlerim diye düşün-
müştüm. Ama sonunda buldun
beni. Bir taze çiçeksin, günahı-
mın çiğiyle ıslatacağım seni.
Adımı, baba-kız olduğumuzu
söylemekten korktum. Dilen-
cinin biriyim ben, bu seni al-
çaltırdı. Onun için, söyleme-
dim adımı. Unut bu yaptığımı.
KORO: Dostlarım artık bir daha gelip
de beni aramadılar. Böyle yap-
maları nasıl kızdırdı beni. Ama
sonraları, kimsenin gelip de
beni aramıyacağına inandım.

Hattâ öz kızımın bile.
(Şarkı söyler)
Heike'lerin kayıkları açılmıştı
denize,
Başlarında Kagekiyo,
Yanılmaz, şaşmaz.
Adamları deniz savaşları için
yetiştirilmişti,
Hepsi de cesurdu, mertti.
Varmışlardı düşman üstüne.
Ve Kagekiyo onları
Kendini tüketerek,
Bir yük arabası beygiri gibi
çekip, getirmişti.

- KÖYLÜ:** (*Kagekiyo'ya*) Evet, artık geçmişin malı olmuş çok güzel şeyler vardır. Dinle: Kızın senden bir şey istiyor.
- KAGEKIYO:** Nedir istediği?
- KÖYLÜ:** Şanlı, eski günlerinin üstüne çok şeyler duydu. Şu kavganın öyküsünü anlatıverirsen, övünecek seninle.
- KAGEKIYO:** (*Kulübenin önüne çöker: son kavgasını pantomimle anlatmağa başlar. Ama el-kol işaretleri titrektir*)
Üçüncü Ay'ın sonuna doğruydum,
Üçüncü Juei yılının.
Heike'lerin gemilerindeydik,
Karadaydı Genj'in adamları,
Uzayıp gidiyordu ordugâhı kıyı boyunca.
Noto kumandanı Noritsune,
dedi ki:
«Geçen yıl
Harıma'nın dağlık arazisinde,
Midzushima'da.
Her yerde yenildik üst-üste.
Yoshitsune'nin düzenine geldik.
Söyleyin, yenmekten başka yol
var mı?»
Böyle dedi Noritsune.
Ve Kagekiyo bir düşünceye
daldı:
«Yoshitsune ne bir tanrı,
ne bir devdir.
Ölümü göze alırsa Kagekiyo,
Onun hakkından gelir.»
Veda edip Noritsune'ye
Yöneltilti müfrezesini kıyıya doğru
Saldırıya karşı saldırı:
Koşarak geliyorlardı Genj'in
askerleri üstlerine...
- KORO:** Haykırıyor Kagekiyo: «Hepinizin hakkından geleceğim!»
Koşup duruyor askerlerinin
önünde,
Zırhı, tolgası pırıl pırıl güneşte.
- KAGEKIYO:** (*Etkili bir şekilde haykırır*)
Haydi gelin, korkaklar!
- KORO:** (*Şiir okur gibi*)
Öldürmek ne kadar da kolay,
diye düşünüyor.
Kolunun altında mızrağı
Atılıyor düşman üstüne.
«Ben Kagekiyo'yum, Heike'lerdenim.»
Deyip deyip kükrüyor.
Atılıp silâhların üstüne
Milyonoya'nın miğfer siperini
ortadan ikiye bölüyor.
Miyonoya iki kez kurtuluyor
Hattâ üç kez.
Haykırıyor Kagekiyo: «Kaçıp
kurtulamazsın!» Sıçrayıp tolgasından yakalıyarak,
Çeviriyor onu.
Tolganın yüz siperi kalıyor mu
elinde!
Kaçıyor Miyonoya.
Tolgasız başını çevirerek, ünleniyor geriye:
«Kolların ama da kuvvetli, ha!»
- KAGEKIYO:** «Ensendeki kemikler amma da sert, Miyonoya.»
Doğrusu bu ya.
Her ikisi de basıyorlar kahkahayı
Savaş gürültülerini susturarak.
Ve her biri kendi yoluna gidiyor.
- KORO:** (*Karşılık verir*) Bunlar eskiden olup biten şeylerdi. Ama anlatılıyor işte. Kagekiyo çaresiz kaldı da ondan. Mahvolup gitmiş hayatı. Kızına: «Eve dön!» diyor. «Ölürsem, benim için dua et. Karanlıkta bir lamba ışığına nasıl güvenirsek, ben de sana öyle güveniyorum. Körlüğümüzde.» «Kalacağım!» diyor kızı. Diyor ama yine de babasının dediğini yapıyor. «Gidiyorum!» Bir ses kalıyor yalnız. Bunu aklınızda tutasınız diye anlatıyoruz. Baba ile kız aynı yaratılıştaydı.

Çeviren: Sedat Veyis ÖRNEK